

Гончарова В. Г.

кандидат наук з державного управління, доцент
Запорізький національний університет

Коновалова А. В.

головний бухгалтер
ТОВ НМЦ «ГЛОБАЛ АККАУН АУДИТ»
м. Запоріжжя, Україна

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МСФЗ В УМОВАХ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Імплементация МСФЗ у секторі малого та середнього бізнесу України є не просто технічною зміною облікової політики, а елементом глибокої трансформації економіки в бік європейської інтеграції, посилення довіри інвесторів та післявоєнного відновлення. Малі та середні підприємства (МСП) формують понад 99 % підприємств України, забезпечують більшу частину зайнятості та суттєву частку створеної доданої вартості, а в окремих оцінках – понад дві третини робочих місць і понад половину доданої вартості у бізнес-секторі. У воєнних умовах саме МСП виявляють відчутну стійкість і здатність до адаптації, що підсилює вимоги до якості їх фінансової звітності як основи для діалогу з банками, донорами та інвесторами. На цьому тлі питання імплементації МСФЗ у сегменті МСП виходить за межі вузько професійної площини й стає інструментом економічної політики.

Нормативно-правову основу застосування МСФЗ в Україні задає Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV [3], де в статті 12-1 визначено коло підприємств, для яких складання фінансової звітності за МСФЗ є обов'язковим: підприємства, що становлять суспільний інтерес, публічні акціонерні товариства, суб'єкти у видобувних галузях, а також підприємства окремих видів діяльності, визначених КМУ. Для всіх інших

суб'єктів, включно з більшістю МСП, застосування МСФЗ дозволено на добровільних засадах: закон прямо передбачає можливість прийняти рішення про складання звітності за міжнародними стандартами, що фіксується в обліковій політиці підприємства. При цьому поняття «міжнародні стандарти» в українському правовому полі охоплює МСФЗ, МСБО, тлумачення КТМФЗ та ПКТ, а також МСФЗ для МСП, що відображено у відповідних переліках і перекладах, погоджених Радою з МСФЗ при Мінфіні.

Інституційно впровадження МСФЗ в Україні відбувається через систему офіційних перекладів, які публікує Міністерство фінансів на своєму вебсайті на підставі угоди з Фондом МСФЗ: доступ до текстів стандартизовано, а їх актуалізація пов'язана із затвердженням оновлених редакцій [2]. Окремий вимір – розвиток XBRL-таксономій для МСФЗ та МСФЗ для МСП, що використовується насамперед для звітності підприємств, які становлять суспільний інтерес, але формує загальний вектор цифровізації обліку. У наукових та професійних публікаціях підкреслюється, що саме поєднання правової визначеності, методичного супроводу та цифрової інфраструктури визначає реальну спроможність бізнесу переходити на МСФЗ, а не формальне право на їх застосування.

Особливо дискусійним є питання МСФЗ для МСП. Україна має офіційний переклад МСФЗ для малих та середніх підприємств, розміщений як окремий документ у складі міжнародних стандартів [5]. Академічні дослідження показують, що ще на початку 2010-х років МСФЗ для МСП розглядалися як потенційна «місткова» модель між національними П(С)БО та повними МСФЗ, з акцентом на спрощені розкриття та адаптовані вимоги до оцінки. Водночас правозастосовна практика тривалий час залишалася неоднозначною: бракувало чітких критеріїв, які саме підприємства можуть/повинні застосовувати МСФЗ для МСП; у професійних виданнях фіксувалися затримки з публікацією оновлених перекладів стандарту та навіть обговорювався проєкт скасування можливості його використання на законодавчому рівні. На цьому тлі

дослідження V. Kostyuchenko та A. Kovalova [1] показують, що для низки українських підприємств саме МСФЗ для МСП розглядається як більш реалістична модель переходу: законодавство дозволяє таким суб'єктам обрати МСФЗ для МСП за умови відсутності публічної підзвітності та наявності зовнішніх користувачів загальної фінансової звітності, але відсутні кількісні порогові значення, що створює нормативну невизначеність.

З погляду реальної практики, у сегменті МСП можна виокремити кілька типових мотивацій переходу на МСФЗ (повні чи МСФЗ для МСП). По-перше, це вимоги зовнішніх стейкхолдерів: банків, фондів прямого інвестування, міжнародних фінансових організацій, донорських програм, які нерідко прямо вимагають фінансову звітність, підготовлену за МСФЗ. По-друге, це належність підприємства до міжнародної групи, де консолідація відбувається за МСФЗ і «дочка» вимушена вести або принаймні трансформувати звітність відповідно до вимог материнської компанії. По-третє, стратегічні плани розвитку: підготовка до М&А-угод, виходу на біржу, участі в довгострокових програмах постачання для транснаціональних корпорацій. У всіх цих випадках МСФЗ виступають не стільки формальною вимогою, скільки «мовою спілкування» з глобальними ринками капіталу.

Разом з тим дослідження показують, що більшість українських МСП, особливо у торгівлі та сфері послуг, залишаються в межах національних П(С)БО, не вбачаючи достатньої віддачі від переходу на МСФЗ щодо понесених витрат.

У роботах, присвячених SME-сектору, підкреслюється, що характерною проблемою МСП є обмежені фінансові та кадрові ресурси: ті ж фахівці одночасно закривають бухгалтерський, податковий і управлінський облік, що суттєво ускладнює впровадження комплексних міжнародних стандартів [2].

Таким чином, імплементація МСФЗ у МСП – це, по суті, завжди компроміс між бажаною якістю звітності та реальною спроможністю підприємства організувати облік на відповідному рівні.

Методологічно перехід МСП на МСФЗ класифікується за кількома моделями: повна трансформація (разове перетворення звітності з П(С)БО у формат МСФЗ), конверсія (покрокове наближення національної звітності до вимог МСФЗ), паралельний облік (ведення двох баз – за П(С)БО та за МСФЗ) і аутсорсинг (передача функції трансформації зовнішньому консультанту) [1].

Кожна з моделей має різний профіль витрат, ризиків і швидкості отримання результатів: паралельний облік забезпечує найвищу якість та оперативність, але є найдорожчим; трансформація дешевша, але ризик суб'єктивності та помилок вищий, особливо за недостатнього досвіду; аутсорсинг зменшує внутрішні вимоги до компетенцій, проте створює залежність від зовнішніх провайдерів та збільшує інформаційні ризики. Для МСП, як правило, більш реалістичними є моделі конверсії та трансформації, тоді як паралельний облік під силу лише середнім і наближеним до великих підприємствам із потужною фінансовою службою.

На рівні економічного змісту впровадження МСФЗ у МСП дає низку ефектів, які окремі автори трактують як складові «якісної фінансової звітності»: орієнтація на економічну, а не формально-правову сутність операцій; узгодженість принципів визнання, оцінки та розкриття; посилення прогностичної цінності звітності для інвесторів і кредиторів [2].

Для МСП це, зокрема, означає:

1. можливість аргументовано демонструвати реальну рентабельність та структуру ризиків бізнесу;

2. підвищення довіри з боку партнерів у міжнародних ланцюгах доданої вартості;

З кращу інтеграцію управлінського та фінансового обліку завдяки використанню єдиних підходів до оцінки активів, зобов'язань і доходів.

Однак реалізація цих потенційних переваг прямо залежить від того, чи вдається підприємству сформувати стійку облікову практику, а не обмежитися формальною «разовою трансформацією» звітності для банку чи донора.

Європейський контекст задає додаткові орієнтири. Директива 2013/34/ЄС [6] встановлює диференційований підхід до фінансової звітності малих, середніх та великих підприємств, передбачаючи спрощення для малого бізнесу та водночас зберігаючи базові вимоги до достовірності й порівнянності.

Українське законодавство щодо критеріїв віднесення до МСП (Комерційний кодекс, інші акти) у цілому наближене до європейських порогів за чисельністю працівників і обсягами доходів, однак імплементація логіки «пропорційного регулювання» у сфері обліку й звітності ще далека від завершення.

У цьому сенсі МСФЗ для МСП можуть розглядатися як інструмент гармонізації: вони поєднують міжнародно визнані принципи із суттєвим скороченням обсягу розкриттів і спрощенням низки вимог, що є критичним для малого бізнесу.

Разом з тим дослідження українських та зарубіжних авторів демонструють, що впровадження МСФЗ (включно з МСФЗ для МСП) стикається з типовими бар'єрами, характерними для країн з перехідною економікою: нестабільність законодавства, низька інституційна спроможність регуляторів, обмежена присутність МСФЗ в освітніх програмах, недостатня кількість практичних посібників та галузевих кейсів.

В українських реаліях до цього додаються наслідки війни: міграція кваліфікованих кадрів, руйнування бізнес-інфраструктури, зміщення фокусу підприємств на виживання та оперативну ліквідність, що об'єктивно відсуває «тонкі налаштування» звітності на другий план.

Тому реалістична стратегія імплементації МСФЗ у МСП передбачає не одномоментний «масовий перехід», а поетапне розширення кола підприємств, для яких застосування МСФЗ дійсно створює додану вартість.

Узагальнюючи, імплементацію МСФЗ у секторі МСП України доцільно розглядати як багаторівневий процес:

XIV Міжнародна науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
5 грудня 2025 року, м. Тернопіль

1. на рівні держави – як продовження гармонізації із правом ЄС і розвитку інфраструктури (переклади, таксономії, методичні рекомендації);
2. на рівні професійної спільноти – як формування критичної маси фахівців із компетенціями в галузі МСФЗ і МСФЗ для МСП;
3. на рівні окремих підприємств – як стратегічне рішення, пов’язане з моделлю фінансування, участю в глобальних ланцюгах створення вартості та довгостроковими планами розвитку.

Узагальнюючи, імплементація МСФЗ у секторі малого та середнього бізнесу в Україні є складним, але необхідним процесом, що поєднує нормативні, інституційні та практичні аспекти розвитку бізнес-середовища. Впровадження МСФЗ, у тому числі адаптованого стандарту МСФЗ для МСП, слід розглядати як стратегічний напрям модернізації національної системи фінансової звітності. Такий підхід сприятиме інтеграції України до європейського економічного простору та зміцненню довіри до українського бізнесу на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Kostyuchenko V., Kovalova A. Adoption of IFRS for SME in Ukraine. Journal of Economics and Economic Education Research. 2020. Vol. 21, Issue 6. URL: <https://www.abacademies.org/articles/adoption-of-ifrs-for-sme-in-ukraine-9840.html> (дата звернення: 03.12.2025).
2. Pozniakovska N. Financial statements for small and medium-sized enterprises in the context of Directive 2013/34/EU. Вісник НУБГП. 2020. № 4. DOI: <https://doi.org/10.31713/vfi2020.04>. (дата звернення: 04.12.2025).
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 04.12.2025).
4. Міністерство фінансів України. Міжнародні стандарти фінансової звітності (офіційний переклад). URL: <https://mof.gov.ua/uk/msfz> (дата звернення: 03.12.2025).

XIV Міжнародна науково-практична дистанційна конференція
«Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія»
5 грудня 2025 року, м. Тернопіль

5. IFRS Foundation. IFRS for SMEs Standard. London, 2023. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/ifrs-for-smes/> (дата звернення: 03.12.2025).

6. Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32013L0034> (дата звернення: 03.12.2025).